

MØLLEREN

Udgivet af „Dansk Møllerforening“.

Protector: HANS KÖNIGLIGE HÖJHED PRINS GEMALEN

Nr. 3611

Juli - August 2012

128. årgang

Teknisk bistand Eftersyn Restaurering

Sneglerup Møllevej 6-10 B · 4571 Grevinge
TLF. 59 31 55 81 · Fax 59 31 54 81 · Mobil 21 60 66 51
www.moellebygger.dk

Vi har arbejdet ved følgende møller:

Allinge Topfers Mühle, Peine • Aulum Mølle • Bregninge Mølle • Brobyværk Vandmølle • Brøndbyvester Mølle • Bundsbæk Vandmølle • Davinde Vindmølle • Dronningmølle • Dybbøl Mølle • Egeby Mølle • Egeskov Mølle • Elstrup Mølle • Eriksholm Vandmølle • Esrum Mølle • Fejø Mølle • Fez Marokko • Frøslev Stubmølle • Fuglevad Vindmølle • Fussingø Vandmølle • Gammelby Mølle • Gedesby Mølle • Grande Mühle • Grubbe Mølle • Gudhjem Mølle • Havnbjerg Mølle • Havnsø Mølle • Havnø Mølle • Herlufille Mølle • Hjerritsdal Vandmølle • Hjerl Hede • Højer Mølle • Højsager Mølle • Hønsinge Mølle • Høring Mølle • Hørsholm Mølle • Høve Mølle • Jels Vindmølle • Jernløse Mølle • Kaleko Vandmølle • Karlstrup Stubmølle • Frilandsmuseet • Kildebrønde Mølle • Kirkemøllen Pedersker • Kisserup Mølle • Koldby Mølle • Kolmar Mühle • Kuremøllen • Lille Mølle • Den 6. Femmøller • Lindau Mühle • Ll. Heddinge Mølle • Lumby Mølle • Lumsås Mølle • Lundbæk Vandmølle • Lyngby Mølle • Maderup Mølle • Maglehoj Mølle • Majbølle Mølle • Mandø Mølle • Myrager Mølle • Måre Mølle • Nordre Mühle, Pelworm • Ny Mølle • Nübbenfeldt Mühle • Nybøl Mølle • Osdorfer Mühle • Pibe Mølle • Ramsløse Mølle • Reitbrooker Mühle • Ribe Ydermølle • Ringsted Vindmølle • Rudkøbing Bymølle • Rutsker Mølle • Rode Vejmølle • Rødkilde Vandmølle • Rørvig Mølle • Sillerup Mølle • Skenkelso Mølle • Skjern Vindmølle • Skovholm Mølle • Skovsgård Mølle • Skovsgårds Mølle Sj. • Slagelse Hagendrup Mølle • Slusegårds Mølle • Snejstrup Mølle • Solrød Mølle • Stenby Mølle • Stokmøllen i Østerklit • Strandvejsmøllen • Stubmøllen i Den gamle by • Stubmøllen i Holbæk • Svanemøllen • Sønderho Mølle • Søstermøllen Funabashi, Japan • Tikøb Mølle • Tipperup Mølle • Trente Mølle • Ubby Mølle • Uggerslev Mølle • Uhre Mølle • Ulbølle Mølle • Ulsted Mølle • Ulstrup Mølle • Valsemøllen, Åkirkeby • Vandmøllen i Den gamle By • Vang Vandmølle • Vejle Vindmølle • Vejstrup Vandmølle • Ventepose Vandmølle • Viby Mølle • Vibæk Mølle • Vindeby Mølle • Vodskov Mølle • Vøllerslev Mølle • Yderby Mølle • Øxnebjerg Mølle • Aabenraa Slotmølle • Årdsdale Mølle • Åstrup Mølle

Uddannet i møllebyggerfirma grundlagt 1882

Rødkilde Vandmølle modtog i 1997 Europa Nostra Prisen

Møllen er medlemsblad for Dansk Møllerforening og udsendes seks gange om året i midten af månederne: januar, marts, maj, juli, september, november.

Dansk Møllerforening

Protector: Hans Kongelige Højhed Prinsgemalen

Bestyrelse

Jens Søndergaard (formand),
Knudsvej 14, 4623 LI. Skensved
tlf. 5752 7262
E-mail: jensmsj@mail.dk

Søren Hansen, (næstformand)
Louisevej 5, Lumby, 5270 Odense
tlf. 6595 5847
E-mail: shh.louisevej@hansen.mail.dk

Per Gliese (sekretær),
Næstvedvej 241E, 4100 Ringsted,
tlf. 5761 8722
E-mail: pergliese@gmail.com

Kirsten Jervelund (kasserer)
Grubbe Mølle, Grubbemøllegdyden 2, 5600 Faaborg
Tlf. 6261 9108
E-mail: grubbemoelle@gmail.com

Susanne Jervelund
Grubbemøllegdyden 8A, 5600 Faaborg
tlf. 6264 1819
E-mail: jervelund@gmail.com

Peter Castberg
Tvedevej 10, Tybjerglille 4160 Herlufmagle
tlf. 5634 6677, mobil 2324 2444
E-mail: k_pcastberg@hotmail.com

Niels Christoffersen,
Lumsås Mølle, Oddenvej 188, Lumsås,
4500 Nykøbing Sj, Tlf: 5932 1644,
mail: lumbsaas@teliamail.dk

Tidsskriftet "Møllen"

Ansvarshavende Redaktør:

Susanne Jervelund

Redaktionsudvalget:

Per Gliese og Kirsten Jervelund

Abonnement og medlemskab:

Enhver mølleinteressert kan optages som medlem.
Årskontingent 400 kr.
Henvendelse til Kasserer Kirsten Jervelund
Grubbe Mølle, Grubbemøllegdyden 2, 5600 Faaborg,
Tlf. 6261 9108
E-mail: grubbemoelle@gmail.com
Jyske Bank, 5056 - 123709-5
SE nr.: 32697569
SWIFT-BIC: JYBADKKK
IBAN. NR: DK4750 56000 1237095

Annoncer:

Henvendelse til redaktionen.

Annoncepriser pr. nummer ekskl. moms:

1/1 side: 900 kr. - 3/4 side: 650 kr.

1/2 side: 500 kr. - 1/4 side: 300 kr.

1/8 side: 200 kr.

+ evt. farvetillæg

websideannonce 500,- kr. /år-i forbindelse med
bladannonce 250,- kr. /år

Bestilling af ekstra blade.

Medlemmer/ møllelaug kan bestille ekstra numre
af Møllen hos kassereren. Prisen er 250 kr/ år pr.
ekstra "bladsæt".

Tryk: Trundholm Tryk

Oplag: 550

© Alle rettigheder forbeholdes.

Ingen del af dette blad må gengives, lagres i et søgesystem eller
transmitteres i nogen form eller med nogen midler grafisk, elek-
tronisk, mekanisk, fotografisk, m.v. uden redaktionens skriftlige
tilladelse. Enhver kopiering af dette blad må kun ske efter reglerne
i lov om ophavsret af 20. juni 2008 med evt. senere ændringer.
Det er tilladt at citere med kildeangivelse i anmeldelser.

www.danskmollerforening.dk

Bladets indhold er ikke nødvendigvis udtryk for
bestyrelsen/bladets holdning.

Deadline på indsendelse af stof til Møllen er den
20. i måneden forud for udgivelse

Fra formanden

Der er især to dage om året hvor Dansk Møllerforenings bestyrelse har rigtig travl – det er Årsmødet og Dansk Mølledag. Tak til alle som har deltaget i Dansk Mølledag 2012. Det er dejligt med den store opbakning og vigtigt for at styrke interessen for vores historiske møller. Forberedelsen til begge arrangementer i 2013 starter allerede nu her i efteråret.

Som I vil se af referatet fra Årsmødet 2012, blev det oplyst at næste Årsmøde i 2013 skulle afholdes i Nordvestjylland/Thy området. Vi er derfor i bestyrelsen interesseret i at vide om der skulle være nogle medlemmer af foreningen eller an-

dre der bor i dette område, som har lyst til at hjælpe os med at arrangere dette årsmøde.

De kommunale vandhandleplaner er netop nu i høring frem til den 17. august 2012. Jeg vil gerne opfordre alle der har interesse i en vandmølle i at indsende høringssvar og gøre opmærksom på det vigtige i at holde vandmøllerne funktionsdygtige. Læs mere om det inde i bladet.

Programmet for studieturen til møller i Norge i september er ved at være på plads. Vi håber på god tilslutning til denne spændende tur.

Jeg vil ønske alle en god sommer

Jens Søndergaard

Indholdsfortegnelse

Fra formanden.....	87
Vandplaner i høring - 1524 spærringer skal fjernes. Kan de sidste 50 vandmøller bevares?.....	88
Norgestur den 17. -22. september 2012	93
Dansk Møllerforenings 128. årsmøde på Ebeltoft Vandrehjem 1.-3. juni 2012	95
Fra Møllelaugene	104
Møllenoter.....	105
Fra vore nabolande.....	106
Bognyhed	107
Fra læserne	108
Efterlysning.....	108

Billederne på for- og bagside:

Forsidefoto:

Baunhøj Mølle ses her under Dansk Møllerforenings besøg ved årsmødet 2012. Læs mere om årsmødet inde i bladet.

Foto: Per Gliese

Bagsidefoto:

Mølleidyl ved Femmøller. Kerris Mølle spejler sig i mølledammen.

Foto: Per Gliese

Vandplaner i høring – 1524 spærringer skal fjernes. Kan de sidste 50 vandmøller bevares?

Af Susanne Jervelund

Danmark har fået 23 vandplaner, der viser, hvordan den samlede indsats for vandmiljøet skal fordeles i hele landet. Hver vandplan opstiller mål for, hvordan miljøtilstanden skal være i områdets søer, vandløb, kystvande og grundvand.

Til hver vandplan er der knyttet et indsatsprogram, som beskriver, hvilken indsats og hvilke virkemidler der skal til for at nå de mål, som er opstillet i vandplanerne. Det primære mål er at forbedre miljøtilstanden i vandmiljøet, og i EU-direktivet nævnes blandt andet at tungmetaller og pesticider ikke må udledes til vandløb. Der er også bestemmelse om beskyttelse af grundvand og sikring af rensning af spildevand. Alt i alt rigtig mange tiltag, som det er vanskeligt at være uenige i.

For at nå målsætningen skal der i Danmark i perioden 2010-2015 skabes op til 10.000 ha vådområder med henblik på kvælstofreduktionen samt 1.500 ha vådområder med henblik på fosforreduktionen. Alle projekter skal være sat i gang i 2015. De samlede afsatte midler til indsatsen er 1.058 mio. kr. Der er også planlagt fjernelse af 1524 fysiske spærringer i Danmark.

De enkelte kommuner har udkast til vandhandleplan i høring fra den 19. juni 2012 til den 17. august 2012.

Naturligvis gør kommunen omhyggeligt opmærksom på, at indsatsprogrammet er en del af de allerede vedtagende vandplaner (som staten har udarbejdet) og derfor ikke er en del af denne høring. Vandplanernes indsatsprogram er bindende overfor kommunerne og skal gennemføres.

Vandmølle i Fimmøller fra omkring år 1900. Mølleren og en lokal kunstmaler betragter det store vandhjul. Problemer om opstemningsret og fiskestryg, var ikke i fokus på den tid.

Foto: A.Moltkes postkortsamling (nu Hadsund Egns Museum)

Staten (og hvem er det nu lige) har lavet en meget bombastisk plan, som medfører en stor risiko for at de fleste danske vandmøller mister muligheden for at fungere – og dermed vil møllerne være i stor fare for ikke at kunne bevares.

Processen omkring vandplanerne har fra en almindelig borgers synspunkt været udemokratisk. Det har i høj grad været en lukket proces, som

er foregået internt i Naturstyrelsen med en helt urealistisk måloppstilling for det danske vandmiljø. Planerne blev hastegodkendt i december 2011, under trussel af sagsanlæg fra EU!! Nu er opgaven overladt til de enkelte kommuner, hvor ekspertisen i forhold til de bevaringsværdige vandmøller er minimal. Desuden er kommunalpolitikernes fokus stramt rettet mod den relativt store gruppe af utilfredse landbrugere og glade

lystfiskere– og man glemmer i den forbindelse let vandmøllerne og de interesser der knytter sig til dem. **Så der er al mulig grund til at deltage i de møder der afholdes om vandplanlægningen og indgive hørings-svar.** Kulturstyrelsen bør virkelig løfte sin opgave for at beskytte kulturarven og medvirke til at de sidste vandmøller med funktionalitet sikres fortsat mulighed for bevaring – ved at de har tilstrækkelig vandføring og dermed kan bruges.

Vandløbsrestaurering, herunder åbning af rørlagte vandløb og fjernelse af spærringer

Ordningen for vandløbsrestaurering i perioden 2012 – 2015 inkluderer forbedring af de fysiske forhold i vandløbene ved restaurering, fjernelse af spærringer og åbning af rørlagte strækninger. Der vil blive tale om en proces, der består af to trin: 1. forundersøgelser og 2. gennemførelse. EU forventes at medfinansiere indsatsen via Fiskeriudviklingsprogrammet. Fødevareministeriet vil derfor indgå i administrationen af ordningen.

Tilsyneladende inddrages Kulturstyrelse og de kulturhistoriske interesser ikke i vandplanarbejdet. Det sker på trods af at EU- politikerne

har understreget at beskyttelsen af kulturarven er en national opgave, og at man bestemt regner med at de nationale myndigheder løfter opgaven med beskyttelse af kulturarven i forhold til øvrige interesser. Desværre er det en latent fare for at det ikke sker her i Danmark – uheldigvis for vandmøllerne.

På finansloven er afsat midler til indsatsen med fjernelse af spærringer. Det er Miljøministeriet, der fastsætter kriterier for prioritering af indsatserne med henblik på at sikre, at de enkelte indsatser sker omkostningseffektivt, dvs. at der opnås mest mål opfyldelse på flest antal km i forhold til indsatsens pris. Inden for disse rammer vil kommunerne kunne pulje indsatser i en ansøgning. Konceptet kendes fra de eksisterende vandoplandsplaner i den igangværende vådområdeindsats.

I forhold til den tidsmæssige prioritering af indsatser i de kommunale handleplaner, anbefaler Miljøministeriet, at der derfor bør lægges vægt på projekternes omkostningseffektivitet.

Det er kommunerne som vandløbsmyndighed, der på baggrund af de i vandplanerne udpegede vandløbs-

Mølleidyl ved Blåbæk Møller i 1905. Både vand- og vindmøllen findes den dag i dag, men får vandmøllen lov at beholde vand nok i fremtiden? Foto: Per Glieses postkortsamling

strækninger for vandløbsrestaurering mv., konkret vurderer, hvordan de nødvendige tiltag gennemføres, for at opnå den ønskede miljøtilstand og hvilke rækkefølge indsatsen skal ske i. Det er ligeledes kommunerne, der gennemfører forundersøgelser og gennemfører de nødvendige indsatser, så vandløbenes tilstand forbedres i henhold til vandrammedirektivet.

Vejstrup Mølle på Sydfyn, som har fået udvidet sin fredning, til at omfatte de to vandhjul, stemmeværk m.m.

Foto: Per Gliese

Klæstrup Mølle (kaldet "Kradsen") ved Nibe, er en gammel kornmølle ved Binderup Å, der i 1800-tallet blev ombygget til kartemølle, og senere igen til savværk og maskinsnedkeri. Møllen fungerede som maskinsnedkeri til omkring 2007. En speciel vandmølle som måske også inden længe mister sin opstemning?

Foto. Per Gliese

Enhver der lider tab i forbindelse med gennemførelse af projekt har, jf. vandløbslovens bestemmelser, ret til erstatning. Dette indgår som en del af tilskudsordningen. Men hvad er tabet værd for en mistet vandmølle? hidtil har værdien været opgjort i tabt elproduktion, og det har været meget begrænset hvad der har været udbetalt. Eksempelvis fik ejeren af Sdr. Broby Vandmølle 35.000 kr. i erstatning for tabet af mølledriften. mens godset fik 70.000 kr. for tabt ålefiskeri! Dette siger vist en del om den interessevurdering de implicerede myndigheder lagde for dagen.

I 1950erne registrerede Nationalmuseet 3.000 danske vandmøllesteder. Dette antal er reduceret betydeligt i de mellemliggende år. I dag er der bevaret 300 vandmøllesteder, som er i en tilstand, så de kan genkendes som møller. Ud af denne gruppe er det kun lidt over 50 vandmøller som er i en tilstand, så de er fredede. Heraf er det under 20, hvor den lokale fredning udover bygninger er udvidet til også at omfatte de vandtekniske anlæg i omgivelserne – men ikke selve vandet.

I betragtning af Danmarks fortid som landbrugsland er det en meget lille møllebestand, der er bevaret. Til sammenligning med de 56 fredede vandmøller kan nævnes, at der er fredet 330 herregårdsanlæg omfattende 1.147 fredede bygninger.

I vandplanarbejdet anføres det, at man ønsker at fjerne 1.524 fysiske spærringer. I denne proces ønsker Dansk Møllerforening at der bevares mindst 56 spærringer ved de fredede vandmøller – altså er det under 5% af de spærringer som foreslås fjernet.

Her skal derfor lyde en klar opfordring til alle der skal beskæftige sig med vandplanerne: lad de sidste 56 fredede danske vandmøller beholde vandføring, så de kan bevares som væsentlige kulturhistoriske møllesteder med funktion i behold.

Børkop Mølle i Fredericia Kommune bør fremhæves som et godt

Lille Mølle ved Nyborg, på gammelt foto fra 1948. Dengang var vandmængden ikke noget problem.

Foto: C. J. Jørgensen

eksempel.. Der er en stor vandføring ved denne mølle, og her er det lykkedes at lave en løsning hvor der er nok vand til både vandmøllen og faunapassagen. Vandmængden til vandmøllen er reduceret væsentligt, men ikke mere end at der kan køres med møllen og males mel og gryn i et par timer ad gangen. Og det er man godt tilfredse med, selvom man tidligere havde en mølle som kunne være i drift stort set hele dagen. Dårige eksempler er der nok af, men dem behøver jeg ikke nævne her.

Vandmøller må have en plan for deres omgivelser og deres vandtilførsel. Et fornuftigt udgangspunkt er at der skal være tilstrækkelig vandføring til vandmøllen, så der hele året – også i sommertiden, hvor der er turister – er vand til to timers daglig drift. Hver vandmølles vandbehov varierer, men et eksempel kunne være at der skal bruges 200 l/vand pr. sekund til et vandhjul i drift. Det givet er vandbehov på omkring 1.500 m³ vand til drift i de to daglige timer. Det er den vandmængde der skal kunne opstemmes og være til rådighed hver dag.

Hvad er den samfundsmæssige værdi af kulturarven?

En undersøgelse foretaget af Kulturstyrelsen i samarbejde med Realdania er der følgende data om kulturarvens betydning:

71% af borgerne mener at kulturarven kan støtte den lokale udvikling
72% af borgerne mener at kulturarven skaber lokalt engagement
46% mener at kulturarven har stor betydning, når de skal vælge et sted at bo

92% af borgerne mener at kulturarven tiltrækker turister

83% af danskerne mener at kulturarven har stor betydning når de vælger mål for ture og ferier

92% af borgerne mener at det er vigtigt at bevare, udvikle og synliggøre kulturarven

82% af borgerne mener at kommunerne bør tage hensyn til kulturarven i forbindelse med planlægning

89% af borgerne mener at kulturarven er en vigtig historiefortæller

76% af borgerne mener at kulturarven formidler viden til nye generationer

92% af borgerne mener at den lokale kulturarv skaber lokal identitet

Den samfundsmæssige værdi af lystfiskeri er i 2010 opgjort til 2,8 milliarder, mens den samlede omsætning i turisterhvervet er på 71 milliarder kr. i 2010. I en undersøgelse fra 2008 af turismeerhvervet om hvad der have betydning for turisterne angav 11 % af danskere og 18 % af udlændinge at lystfiskeri havde stor betydning. I samme undersøgelse angav 22 % af danskerne og 34 % af de udenlandske turister at kulturarven havde stor betydning for dem.

Hvis man skal opgøre det i tal for kulturarven vil det være en årlig værdi på mange milliarder kr., for kulturarven. Men hertil skal så lægges den store lokale betydning kulturarven også har for bosætning, lokalt engagement og identitet. Spørgsmålet kunne så være hvad er det værd?

Vandplanerne er i høring

Vandplanerne er i høring i hver enkelt kommune frem til august 2012, og Dansk Møllerforening opfordrer alle berørte vandmølleejere til at gøre opmærksom på bevaring af vandmøllens funktion som væsentlig for den fortsatte bevaring. Det kan ikke være rimeligt, at de kulturhistoriske interesser ikke kan varetages af de nationale myndigheder, sådan som de europæiske politikere har forudsat da vandplandirektivet blev vedtaget.

Dansk Møllerforening har fået følgende svar fra EU Repræsentationen i Danmark angående spørgsmålet om hvem der skal løfte opgaven med beskyttelsen af de kulturhistoriske interesser:

”EU har ikke myndighed til at beskytte kulturarven. Det er dansk kompetence, så du skal finde den

beskyttende lovgivning under Kulturarvstyrelsens domæne. Jeg har talt med Naturstyrelsen, som står for *vandrammedirektivets* gennemførelse i Danmark, og de skal overholde dansk kulturarvslovgivning. Med venlig hilsen Jeppe Gents, Press and Communication Manager, Europa-Kommissionen Repræsentation i Danmark”

Dette svar kan så sættes i relief af den vurdering, vi har fået fra Miljøministeriet, hvor Fuldmægtig på vandområdet Birgit Honoré, skriver at man ”ikke på nuværende tidspunkt (har) nogen oversigt over, hvilke hensyn der vil blive taget til kulturhistoriske interesser i de kommende vandplaner, der er et led i implementeringen af *vandrammedirektivet*. Der er ikke i *direktivet* bestemmelser om beskyttelse af kulturhistoriske interesser. Det udelukker dog ikke, at der i visse planer vil være sådanne bestemmelser. Men

jeg må henvise dig til at se efter i de enkelte planer, når de kommer i offentlig høring”.

Nu er planerne i offentlig høring og der er mulighed for en dialog med de lokale politikere og embedsfolk om vandplanarbejdet og om det er rimeligt at de kulturhistoriske interesser tilsidesættes.

Kommunerne skal sikre kulturarven i deres planlægning. Den fysiske planlægning er et vigtigt værktøj til at bevare, udvikle og synliggøre den fysiske del af vores kulturarv.

Efter kommunalreformen i 2007 fik kommunerne overdraget rollen som den største varetager af kulturarven i Danmark. Kommuneplanlægningen fik dermed styrket sin betydning for kulturarven, fordi en kommuneplan skal indeholde retningslinjer og en redegørelse, der sikrer de kulturhistoriske bevaringsværdier. Dansk

Leveringsdygtige i træ af høj kvalitet til blandt andet byggeri, møller, skibs- og bådebygning, og havnebyggeri. Opskæring af stammer i ønskede kvalitet og dimensioner, i længder op til 25,5 meter.

Vores speciale er træ og tømmer hvor der stilles specifikke krav til trækvalitet og besavning, f.eks. svært tømmer i specielle dimensioner.

Savværket har mere en 75 års erfaring og vi kan også tilbyde os som sparringspartner til såvel rådgivere, projekterende og udførende og er til rådighed med tekniske informationer og vejledning.

Foto: Baunehøj Mølle i Grenaa.
Følgende til møllen er leveret af Hans Larsens Savværk & Træløst: Egetræs tagspån, møllevinger i lærk samt lærke stolper til rundgang og de bærende konstruktioner.

Hans Larsens Savværk & Træløst A/S

Grundlagt 1931

Lillevang 3, 3650 Ølstykke

Tlf. 47 17 83 03 • Fax 47 17 64 24

E-mail: post@savvaerket.dk • www.savvaerket.dk

Møllerforening håber at kommunerne også er parate til at bevare vores sidste vandmøller og deres funktion.

Men det kræver at der er nogen der fortæller både politikere og embedsmænd om vandmøllernes særlige problematik i denne situation. Derfor bør der indsendes høringssvar inden 17. august 2012. I det omfang vi i Dansk Møllerforening har ressourcer til det, vil vi gerne forsøge at bidrage med gode råd i situationer hvor vandmøller trues.

For nylig talte jeg med en kommunal embedsmand, som ikke rigtigt kunne forstå hvorfor det var nødvendigt at vandmøller skulle kunne være i drift. Desuden mente han, at det var helt urimeligt, hvis man ønskede at vandmølledriften skulle være kommerciel. Det måtte da være nok, at man bare kunne demonstrere princippet i møllens funktion så et evt. vandhjul blot kunne dreje lidt rundt.

Jeg forsøgte at svare, så godt som muligt: Det er ikke et kommercielt anlæg, det er et spørgsmål om kulturarv. Grunden til at holde en vandmølle i funktion er, at bevare mølleværket som en fungerende enhed. En mølle er ikke bare en bygning, men at sammenligne med en "funktionel enhed". Uden funktionen mister den sin værdi. Det gælder både den fysiske tilstand og den kulturhistoriske fortælleværdi.

Det med de to timers daglig driftstid, er et minimum for at sikre den nødvendige interesse fra de personer som skal løfte opgaven med at bevare møllernes kulturarv. Sammenlignet med sejlskibe, ville det svare til at ingen sejlskibe måtte sejle i mere end 10 minutter hver dag. Helst skulle de ligge i dok ligesom Fregatten Jylland. Hvordan ville bevaringen af "den sejlede kulturarv" så se ud? Det er jo svært nok i forvejen at bevare både skibe og møller. I relation til vandmøller – vi har kun lidt over

50 fungerende vandmøller tilbage - så kunne vi ikke få vist lidt velvilje overfor denne lille rest af vores kulturarv, som fortæller levende historie om både fødevarer og industrialisering. Der er forslag om fjernelse af 1524 spærringer ved vandløb, men af hensyn til vandmøllerne bør man lade mindst 50 være som de er. Med vandplanerne er der startet et kontinuerligt pres på vandmøllerne, idet vandplanarbejdet er en fortsættende proces. I den første delperiode, som løber frem til og med 2015 er flere spærringer ved vandmøller ikke inddraget. Men det vil de så blive i de kommende seksårige planperioder; 2. planperiode 2016-2021, 3. planperiode 2022-2027, etc.

Kilder:

www.kulturarv.dk

Turismens økonomiske betydning i Danmark 2008, VisitDenmark, Januar 2011

- Andersen, Lise: Når alt går i fisk.

www.bygningskultur.dk

- Lystfiskeri i Danmark. Marts 2010. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

*Smedebæk Mølle ved Ejstrupholm omkring år 1905-10. Et studie af mølleidyl hvor den unge kvinde er stået af cyklen for at se vandet fosse ud over møllens to vandhjul. Møllen er i dag forsvundet fra landkortet.
Foto: Per Glieses postkortsamling*

Norgestur 17. september til 22. september 2012

Af: Kirsten Jervelund

Dansk Møllerforening har planlagt tur til det sydlige Norge, hvor vi vil se de spændende vandmøller i området syd og øst for Oslo.

Det bliver en bustur, hvor der mandag den 17. september køres fra Fyn og Sjælland op gennem Sverige til Sarpsborg i Norge. Herfra vil der tirsdag køres til Sandbekke Mølle og Kåen Sag og Mølle muligvis også Strømfoss Mølle.

I det sydlige Norge er der flere seværdige vandmøller, hvoraf flere er restaurerede. I Norge er man i de senere år begyndt at restaurere nogle af de mange vandmøller, som der har været så mange af i landet. Vi glæder os til at møde nogle af de norske mølleentusiaster og se deres møller.

Prisen for turen inklusiv transport, bus / færge, overnatning på dobbeltværelse, halvpension og udflugt forventes at ramme ca. 5.000,- kr. Ønskes enkeltværelse er der et tillæg på ca. 1.700 kr. Mad midt på dagen, samt drikkevarer betales af hver deltager (beregnet ca. 100 kr. pr person /dag). Turen gennemføres kun med mindst 35 deltagere og vi skal have tilmelding senest den 25. juli 2012 af hensyn til bus og hotel. Alle er velkomne til at deltage i turen, så inviter

*Opstemning ved Sandbekk Mølle, som stammer tilbage til 1650.
Foto Bodil Kjærgaard.*

derfor gerne venner og bekendte med. Yderligere oplysninger og tilmelding hos Kirsten Jervelund, tlf: 6261 9108 eller mail grubbemoelle@gmail.com

Programmet ser således ud

17. september start fra Faaborg med opsamling Odense/Nyborg, samt på Sjælland. Nærmere oplysning om opsamlingssteder sendes direkte til deltagerne. Turen går videre op gennem Sverige med gode pauser undervejs

til Sarpsborg i det sydlige Norge hvor vi overnatter.

18. september skal vi besøge **Sandbekk Mølle**, Degernes, som stammer tilbage til 1650. Det er den eneste mølle i Østfold med overfaldshjul. Vandhjulet er 430 cm i diameter i 177 cm bredt. Der er 22 skuffer som hver rummer 120 liter, og det giver dette vandhjul stor kraft. Vandmøl-

TADRE MØLLE

Tadre Mølle drives i dag som 1800-tals møllegårdsmuseum og naturcenter under Roskilde Museum med fokus på Elverdamsdalens spændende kulturmiljøer (masser af møllehistorie, Sjællands største kilder og herregården Aastrup i nærområdet). På møllegården kan man bl.a.

- x se udstillingen "Elverdamsdalen og møllerne" og opleve 1800-tals møllen i funktion
- x nyde lægeplantehaven og kældergården og vandre ad de smukt anlagte trampestier
- x bestille en omvisning med fortælling om dalen og demonstration af vandmøllen
- x bestille undervisning med temaer bl.a. omkring 1800-tals gården og vandenergi
- x overnatte på naturlejrpladsen (større grupper skal forudbestille)
- x forfriske sig med kaffe og kage m.m. i møllecaféen (større grupper skal forudbestille)

Åbningstider 2012: 5. april - 9. april: Alle dage kl. 11-16 1. maj - 30. juni: Lør/søn/helligdage kl. 11-16 1. juli - 31. juli: Alle dage kl. 11-16 1. august - 31. oktober: Lørdage og søndage kl. 11-16 samt 15. - 19. oktober: Alle dage kl. 11-16

Pga. restaureringsarbejder kan der forekomme ændringer i åbningstiderne. Se venligst herom på www.roskildemuseum.dk. Her kan også læses om møllens historie, undervisningstemaer, særarrangementer, aktuelt nyt, priser, mølleforening m.m.
Tadre Møllevej 23, 4330 Hvalsø. Tlf. : 59194001 / 40356187. tadre@lejre.dk

len er restaureret i 2004 og fremstår meget flot.

Det næste besøgssted er **Kåen Sag og Mølle** ved Rakkestad, som også er et gammelt møllested. De yngste dele af anlægget blev bygget i 1850 – 60, hvor der blev etableret savværk og flishøvl til opskæring af tagspån. Der er også kornmølleri, med skråkværne, sigter og valsestole. I 1985 blev møllen overtaget af Rakkestad Historielag.

Dagens sidste møllebesøg bliver på **Strømfoss Mølle**, Aremark, som er en typisk bygdemølle, og var i drift fra 1897 til 1966. I 1995 blev møllen en del af det norske nationalmuseum, og der er skiftende udstillinger i møllen.

19. september kører vi nordpå hvor vi skal bo i nærheden af Gardemoen. Vi besøger **Slora Mølle** som er et gammelt mølleanlæg med en historie som går langt tilbage i tiden. Den moderne Slora Mølle blev anlagt i 1750, men flere gange nedbrændt – sidst i 1908. Dermed er møllen løbende blevet moderniseret. I 1995 overtog Blaker og Sørum Historielag Slora Mølle. Møllen er under fortsat restaurering. Evt. vil der også blive tid til at se en anden mølle i dette område, nemlig **Sagens Mølle**.

Derefter til gårdbutikken ”Teptra”, hvor vi skal høre om gårdens historie og har mulighed for at købe lidt at spise og drikke.

Vi skal se Nes Kirkeruin, som er et ganske fantastisk bygningsværk og høre lidt historie. **Nes Kirkeruiner** ligger ved det næs hvor elvene Glomma og Vorma mødes. Kirken blev bygget på en offerplads fra førkristen tid og var oprindeligt en langkirke.

Derefter skal vi besøge den nærliggende gård ”Ullershov” her har vært fast bosted siden år 600 og stedet har været et administrativt og religiøst center, tingsted og kult- og offersted for den norrøne gud Ullr. Gården har i dag 15 bygninger, de fleste fra perioden 1725-1923. I hovedbygningen

*Vandhjulet på Sandbekk Mølle har en diameter på 430 cm.
Foto: Bodil Kjærgaard.*

findes en stor tekstil- og dragthistorisk samling med kvindeklæder og udstyr fra barndom til alderdom. Der er evt. mulighed for at spise på stedet.

20. september er det Friluftsmuseet Gamle Hvam vi skal besøge. Det er en gammel storgård, hvor alle bygninger stadig er bevaret på deres oprindelige plads. I den store svalgangsbygning fra 1729 kan man se hvordan en storbonde på Romerike boede for et par hundrede år siden. Desuden er der huse med udstillinger af nyere inventar, husgeråd, håndværk. I haven findes over 250 historiske stauder og køkkenurter. Desuden dyr og mange aktiviteter.

På Beite er der en gårdbutik med lokale produkter og her kan man spise

lunsj, så vi kommer ikke til at sulte på turen.

Auli Mølle hører ind under Gamle Hvam, så den ser vi efter lunsj. Aulie Mølle er en del af de omfattende Nes Samlinger, som omfatter både bondegårde, kirkeruiner og industrianlæg. Mølledriften på Aulie Mølle går tilbage til 1600-tallet. Den nuværende bygning stammer fra 1909 og mølleriet var i ordinær drift frem til 1985. Vandmøllen er turbinedrevet og en af de oprindelige stenkværne er stadig i brug.

Dagen afsluttes på den gamle gård ved elven Vorma ”Huser”, hvor vi er inviteret til at spise aftensmad. Huser er en typisk norsk landejendom, som dog ikke mere driver jorden, den er forpagtet bort, men mor og datter har styr på tingene.

21. september køres til Oslo, hvor dagen kan tilbringes frit til det man har lyst til. Der sejles med færge Oslo-København kl. 16.00.

22. september hjemkomst med færge København og derefter hjemkørsel over Sjælland og Fyn. Vi forbeholder os ret til ændringer i programmet. Vi lovede et færdigt program til dette mølleblad, men endnu mangler der en del aftaler, men hovedtrækkene er på plads, så det bliver en fantastisk tur, så meld jer hurtigst muligt, tag gerne venner og familie med. Jo flere vi er, jo billigere kan det gøres.

Der bliver udarbejdet et program med billeder og beskrivelser til alle deltagere før afrejsen.

*Auli Mølle - som er en del af Nes Samlingen og kan ses i drift.
Foto: Tommy Gildseth*

Dansk Møllerforenings 128. årsmøde Ebeltoft Vandrerhjem 1. - 3. juni 2012

Af: Per Gliese

Djursland, Mols Bjerger og især Ebeltoft Vandrerhjem, dannede i år rammerne om årsmødet i Dansk Møllerforening. Det 128. af slagsen og med omkring 40 deltagere. Fredagen startede med bestyrelsesmøde hvorefter de ankomne gæster blev indkvarteret. Også dette årsmøde bød på både nye deltagere og kendte ansigter fra tidligere år, hvilket er rigtig positivt.

Generalforsamlingen

Efter aftensmaden gik generalforsamlingen i gang, hvor foreningens formand Jens Søndergaard bød forsamlingen velkommen. Møller Jørgen Hansen blev foreslået som dirigent hvilket forsamlingen godkendte. Formanden gik herefter over til sin beretning (trykt andetsteds i

bladet) hvorefter programmet bød på fremlæggelse af regnskab og fastsættelse af kontingent, ved kasserer Kirsten Jervelund. Regnskabet blev godkendt af forsamlingen. Kontingentet blev uændret på kr. 400. pr. år.

Herefter var der valg til bestyrelsen. På valg var Niels Christoffersen, Peter Castberg, Kirsten Jervelund og Per Gliese. Alle modtog genvalg og blev valgt. Vores kasserer Kirsten Jervelund, oplyste at hun gerne overgav pladsen i bestyrelsen til en anden, men da ingen fra forsamlingen meldte sig som ny på denne post, modtog Kirsten genvalg for næste to årige periode.

Næste punkt var valg af suppleanter til bestyrelsen. På valg var Jørgen Brøndlund Nielsen og Simon Greve, begge blev genvalgt.

Foreningens revisor Niels Erik Bølling - Fredensborg Møllelaug blev genvalgt på denne post.

Under punktet eventuelt takkede Niels Erik Jervelund for den store hjælp familien havde haft, ved det store arrangement på Grubbe Mølle, i forbindelse med TIMS mødet i september 2011. Herefter kom et spændende indlæg fra Kirsten Jervelund og Bodil Kjærgaard, om Dansk Møllerforenings efterårstur til Norge, som planlægges til september 2012. (se udførligt program andetsteds i bladet). Der blev vist flotte fotos på storskærm, fra nogle af de steder som er planlagt på turen, sammenflettet med kommentarer fra Kirsten Jervelund og Bodil Kjærgaard, som nyligt havde kørt turen igennem. Som afslutning på punktet - even-

Ørnbjerg Mølle med sit nye vandhjul, var et af årsmødets højdepunkter.

Foto: Per Gliese

tuelt - orienterede Johnny Edelgaard fra Baunhøj Mølle, om lørdagens mølletur, som han i samarbejde med bestyrelsen og Frode Nielsen Grenå, havde arrangeret. Herefter rundende formanden generalforsamlingen af med at takke for god ro og orden. Aftenen sluttede med hyggeligt samvær og mølesnak rundt omkring på bordene over kaffen, i de hyggelige lokaler på vandrers hjemmet.

Formandens beretning Årsmødet 2012

Inden vi går over til den egentlige beretning, vil jeg gerne have, at vi mindes de medlemmer der er døde – siden vi sidst var forsamlede. Skal vi rejse os og udtale et "Æret være deres minde".

Medlemsstatus:

Vi er i dag omtrent det samme antal medlemmer i år som vi var sidste år, nemlig godt 400. Vi har i årets løb fået 15 nye medlemmer, men de opvejes nogenlunde af de medlemmer der har forladt os.

Årsmødet 2011

Sidste år holdt vi årsmøde på Lolland-Falster, hvor vi boede på Højmølle Kro. Generalforsamlingen fandt sted fredag aften, så vi havde noget mere tid til vores mølletur om lørdagen.

Efter morgenmaden var vi klar til at køre ud og besøge en del af møllerne på Lolland og Falster. Første stop på

turen var Vindeby Mølle. Her svigtede vinden dog, så vingerne kunne ikke dreje, men vi fik et godt foredrag af formanden for møllelauget Lars Renner Mortensen som fortalte om møllens historie og restaurering.

Fra Vindeby mølle gik turen syd om Nakskov til den lille stubmølle i Kappel. Her havde vi samme problem som ved Vindeby Mølle; der var ingen vind, så man kunne ikke køre med møllen.

Efter besøget ved Kappel Mølle gik turen tilbage til Nakskov og ud langs Nakskov Fjord til restaurant "Fjorden", hvor vi indtog vores frokost. Efter frokosten gik turen mod Maribo, men der blev da undervejs foretaget et kort stop ved Østofte Stubmølle.

I Maribo besøgte vi Maribo Fri-landsmuseum, hvor vi så hvor langt de var nået med genopsætningen af stubmøllen fra Fejø. Efter dette var der eftermiddagskaffe i Bangs Have, inden turen gik til Falster til Stouby Stubmølle ved Væggerløse, som vel nok er en af de mest interessante stubmøller i Danmark, det er således den eneste stubmølle med stjernebjul.

Turen gik nu hjem til Højmølle Kro, men undervejs var der et lille ophold i Nykøbing Falster hvor man besøgte Ejegod Mølle. Lørdagen sluttede med festaften med spisning og gode indbyrdes samtaler inden man gik til ro.

Om søndagen gik turen så atter hjem, dog var der nogle af deltagerne

der besøgte nogle forskellige møller på hjemvejen, blandt andet stubmøllen i Torkilstrup.

Bestyrelsesmøder

Det første bestyrelsesmøde var den 27. maj efter generalforsamlingen, som var et konstituerende møde, hvor alle valg var genvalg.

Det næste ordinære bestyrelsesmøde blev afholdt den 12. november 2011 på Lindelse Mølle, hvor Simon Greve beredvilligt lagde lokaler til rådighed til vores møde.

På mødet havde vi et oplæg til næste årsmøde. Det blev besluttet at mødet skulle være på Djursland. Herefter gik arbejdet i gang med at få programmet på plads.

Det næste bestyrelsesmøde var den 24. marts 2012 på Lumby Mølle, hvor vi drøftede økonomi og regnskab, Dansk Mølledag og årsmødet 2012. herudover drøftede vi en norgestur i september 2012.

Det sidste bestyrelsesmøde er afholdt her i dag kl. 15.00, hvor følgende punkter blev drøftet: Årsmødet 2012, økonomi og regnskab, Dansk Mølledag og norgestur.

TIMS's 13. symposium

Lørdag den 10. september 2011 var Dansk Møllerforening samt ejerne af Grubbe Mølle Kirsten og Niels Erik Jervelund, vært for hele selskabet af næsten 100 mølleentusiaster fra det meste af verden. De så her både vand-

RINGSTED MUSEUM OG VINDMØLLE

Ringsted Museum er et statsanerkendt kulturhistorisk Museum for Ringsted Kommune og drives sammen med byens smukt restaurerede vindmølle fra 1814.

Museet byder på:

- * LANDSTADEN RINGSTED: Landskab - Mennesker - Erhverv gennem 150 år.
- * DET DANSKE GULD - en udstilling om korn og mølleri.
- * OMVISNING I MØLLEN ved møller Morten Sørensen.
- * SÆRLIGE ARRANGEMENTER OG UDSILLINGER i skoleferier.
- * Åbningstid: Tirsdag-torsdag samt søndag kl. 11-16.
Januar samt enkelte helligdage lukket.
- * Omvisning kan bestilles (min. 10 pers.)

Køgevej 41 · Tlf. 5762 6900

Møller Morten Sørensen: Tlf. 5761 8521 · Mobil 2022 5191

og vindmøllen, hvorefter de spiste frokost i en af møllegårdens bygninger og et telt. Det var et kæmpearangement der blev helt professionelt udført af familien Jervelund samt alle de frivillige hjælpere de havde. Der skal her fra foreningen lyde en stor tak til alle der var med til at gøre dagen til en festdag.

I bladet Møllen's november-decembernummer kan man læse Lise Andersen's og Per Gliese's beskrivelse af mødet.

Jeg syntes det var godt, at vi fik vist alle disse internationale møllefolk hvordan vi passer på vores møller, og er glade for at vise dem frem.

Bladet "Møllen"

Når vi taler om hvad bestyrelsen har lavet i det forgangne år, må vi ikke glemme vores blad "Møllen". Her gør redaktionsudvalget, som består af Susanne Jervelund, Kirsten Jervelund og Per Gliese, et stort arbejde hele året rundt. Så snart man har lavet et blad og fået det trykt og sendt ud til alle medlemmerne, så begynder man at forberede det næste blad. De har faktisk aldrig fri, altid i gang med et eller andet til bladet.

Derfor en stor tak til jer alle tre for jeres arbejde og et godt blad.

Dansk Mølledag

Som alle jo sikkert ved er det Dansk Mølledag om 14 dage. Dette arrange-

ment har vi sammen med Møllepuljen, og jeg vil her bringe en stor tak til alle dem der har været i gang i lang tid for at denne dag kan blive en god dag for møllerne. Men denne mølledag kunne slet ikke lade sig gøre uden vores sponsorer's hjælp. Derfor en meget stor tak til Augustinus Fonden, Møllerens Fond, Mads Clausens Fond, Danfoss, Oticon Fonden og Phoenix Paint.

Dette er nok det meste af det som bestyrelsen har arbejdet med siden det sidste årsmøde.

Mølleturen

Efter morgenkaffen lørdag morgen, blev der fløjtet afgang præcis klokken ni, og bussen tog de 40 deltagere mod første stop ved møllen højt beliggende i Ebeltoft by, Marie Mølle.

Dagen startede lidt overskyet med nogen blæst, men vi håbede på at de truende sorte skyer ville drive udenom de steder vi skulle besøge på dagen. Vi havde i bussen en lokal guide med. Hans navn er Poul Erik Bærentzen som til daglig er kontaktperson ved Ebeltoft Naturpark. Poul Erik Bærentzen viste sig at være en meget levende fortæller og han gav os mange spændende fortællinger under turen fra Ebeltoft til turen langs Mols Bjerger, til Vistoft Mølle, gennem Femmøller og videre til Ørnbjerg Mølle.

To af de "gamle kendinge" Stig Agerbo og Otto Rasmussen, med til årsmøde igen efter et par års pause. Foto: Per Gliese

Marie Mølle besigtigede vi kun udefra, da den i dag bliver udlejet som sommerhus. Driften stoppede

Marie Mølle i Ebeltoft, var første besøg. Foto: Jens Søndergård

Bundsbæk Mølle

Skjern Vindmølle

På Bundsbæk Mølle kan du nyde hjemmebagt kringle i de hyggelige møllestuer, hilse på møllelauget, se udstillinger og husflidsdemonstrationer. Mange aktiviteter for store og små året rundt. Både Bundsbæk Mølle og Skjern Vindmølle er åbne på Dansk Mølledag. Læs mere, se åbningstider og download møllehistorie som mp3 fil på: www.levendehistorie.dk

RINGKØBING-SKJERN
MUSEUM
levendehistorie.dk

Vingerne på Marie Mølle studeres nøje.

Foto: Per Gliese

omkring 1950, og herefter blev møllen solgt og i dag ejer kommunen hat og vinger, som de så står for vedligeholdelsen af. Møllen har gennemgået en kraftig ombygning, med uoriginale vinduer m.m. og indeni er den indrettet som topmoderne sommerhus. Den gamle mølles sjæl er der sikkert ikke meget tilbage af, men møllen fungerer dog som et vartegn for byen, med sine synlige vinger.

Nu kørte vi ud af byen langs stranden med retning mod Mols Bjerger og Vistoft Mølle. Desværre var bussen for stor til at tage os ind i selve Naturparken i Mols Bjerger, men vi kørte lige i kanten på kystvejen fra Femmøller mod Knebel, hvor områdets fineste badestrand også ligger. Selvom vi ikke oplevede de høje skrænter og dybe dale i dette område, så føltes det næsten som om vi selv havde været der efter Poul Eriks Bærentzens meget indlevende fortællinger. Han fortalte blandt andet hvorfor kystvejen vi kørte på var så bulet! Dette skyldtes at vejen er anlagt på stenalderhavbund og derfor synker flere steder under asfalten.

Da vi nåede **Vistoft Mølle**, havde regnen nu indhentet os, og regnfrakker og paraplyer kom frem, mens vi løb op af møllebakken. Vistoft Mølle er stort set intakt udvendig, men indvendig mangler det meste inventar. Bevaret er dog hathjul og vingeaksel. Vingerne stoppede i 1948, hvorefter mølledriften fortsatte ved motorkraft til midten af 1960-erne. Møllen blev fredet ved en tinglysning af 2. april 1959 og igen ved fornyet deklaration 3. november 1976 for at sikre møllens kulturhistoriske og landskabe-

Vores ene guide - Poul Erik Bærentzen, fortæller om Kerris Mølle.
Foto: Per Gliese

lige værdi.

Møllen bruges til udstillinger og konferencer og der var da også en masse kursister på møllen denne dag, som tog sig en lille pause, mens vi fik lov at kigge ind i møllen. Ejeren Ib Jespersgaard fortalte om sine planer med møllen. De købte møllen i år 2000 og har selv bekostet reparation i forbindelse med stormskade i 2005 og foretaget løbende vedligeholdelse af møllen. Ejernes ønske er at bevare møllen som et flot vartegn på Mols og fortsat at kunne tilbyde rundvisninger på møllen. Desværre er der ingen planer om at få møllen funktionsdygtig, med isætning af gangtøj, kværne m.m.

Turen gik nu videre langs Mols Bjerger gennem byen Knebel, med den smukkeste udsigt ud over Knebel Vig. **Femmøller** var næste stop og inden vi nåede dertil passerede vi Danmarks største stendysse, kaldet **Poskær Stenhus** - der ligger mellem Knebel og Agri. Højen har 23 tætstående randsten, og nogle af stenene er to meter høje. Vi blev sat af bussen mellem **Overmøllen**, hvor vi senere skulle spise frokost og Kerris Mølle, hvor vores guide startede fortællingen om de fire vandmøller der er synlige spor tilbage af i dag. Stedet er mere et landindustrielt anlæg end en egentlig by. En dyb dalslugt gennemskåret af mølleåen med et betragtelig fald, har givet stedet ideelle

muligheder for datidens mølledrift. **Kerris Møllen** er den som fremstår mest autentisk i dag, med mølledam, og malekarm hvor vandet stadig løber gennem møllebygningen, som er en del af den fine bindingsværksgård opført i 1822. Ved besøget opdagede nogle af deltagerne, at der var åbent ind til mølleværket. Og inde i mørket blandt nedfaldet stråtag, fandt vi en enkel kværn samt et drev der lignede trækket fra en turbine. I et tilstødende lokale var halvdelen af det gamle vandhjul samt akslen, brugt som dekoration og muret halvt ind i væggen.

Turen gik nu til fods langs de øvrige vandmøller, samtidig med Poul Erik Bærentzens fortælling og detaljer om både møllerne og stedets historie.

Sidste mølle i rækken var **Skovmøllen**, som både har fungeret som stampe og savmølle. Savmøllen findes stadig og er funktionsdygtig den dag i dag, men sjældent i brug. Savværket blev bragt til Femmøller fra Rønde og har gennem tiden været drevet af både vandhjul og turbine. I dag drives det af en nyere el-motor, når det en sjælden gang startes. Miljøet omkring denne mølle gav nok det største indtryk i området. Byg-

Sjov detalje i Kerris Mølle. Den ene ring fra det gamle vandhjul samt akslen, muret ind i væggen.

Foto: Per Gliese

Møllesten foran Glads Mølle i Femmøller, studeres på nærmere hold.

Foto: Per Gliese.

ningen var stort set intakt og saven ligeså. Vandet løb stadig gennem møllebygningen og ud gennem turbinekammeret, som kunne ses fra vandsiden. Her havde man også bevaret det gamle vandhjul, som stod inde mellem nogle små træer som et minde om en svunden tid med vandhjul som savmøllens drivkraft.

Stampemøllen og øvrige bygninger, er i dag stærkt ombyggede og fungerer som en lille restaurant/traktørsted.

Herefter gik turen tilbage til **Overmøllen**, hvor vi skulle nyde en god og velfortjent frokost. Her er heller ikke meget tilbage af den oprindelige mølle, men mølledammen, en renoveret malekarm hvor vandet løber ud over, samt det gamle gravhjul, vidner om tidligere tiders mølledrift. Ejeren påtænker at opstille et vandhjul som blikfang til restaurantens gæster og så vil det samtidig kunne supplere ejendommen med strøm.

Turen var nu kommet til **Ørnbjerg Mølle** som ligger godt gemt mellem træerne i skoven under Mols Bjerger Nationalpark. Så deltagerne fik en lille spadseretur på et par hundrede meter ad den lille skovvej ned til møllen. Nuværende møllebygning har ligget her siden 1833, men der har været mølle på stedet siden 1500 tallet.

Møllen har nyligt været under re-

Idyl ved Skovmøllen.

Foto: Per Gliese

staurering af et forholdsvis nyt møllelaug, som arbejder sammen med den lokale Skov og Naturstyrelse om at få møllen i drift som arbejdende museumsmølle. Møllens gangtøj samt ny malekarm og vandhjul, er

Nordjyllands Historiske Museum Møllehistorisk Samling, Hadsund

præsenterer udstillingen »**Stærkere end 100 mænd**« - en udstilling, der ved hjælp af genstande suppleret med digitale medier, animationer og video fortæller om dansk møllebyggeri gennem tiderne.

Du kan selv lave små eksperimenter eller fordybe dig i et emne på en af de opstillede trykfølsomme skærme.

Gruppebesøg med rundvisninger, filmforevisning eller foredrag arrangeres ved henvendelse til tlf. 9931 7463 eller E-mail: ila-kultur@aalborg.dk.

Besøget kan kombineres med besøg på Havnø Mølle.

NY BOG:

Lise Andersen: **Træk af dansk møllebyggeris historie**
432 sider, rigt illustreret.
Pris: 398 kr.

Kan bestilles ved henvendelse til museet.

www.nordmus.dk

Rosendalsallé 8, 9560 Hadsund.
Tlf. 99317460 • ila-kultur@aalborg.dk

*Skovmøllens savmølle, rimelig intakt.
Foto: Per Gliese*

*Den nye vandhjul på Ørnbjerg Mølle, gik stille og rolig rundt til stor beundring for deltagerne.
Foto: Per Gliese*

nogle af de ting som allerede er på plads. Ved besøget åbnede møllelauget for vandet til møllen og det nye flotte vandhjul gik i gang, til stor beundring for alle. Så langt så godt. Hvis møllen skal male mel efter planen, så skal mølledammen renses op, så der kan komme den rette mængde vand som denne proces behøver. Møllelauget mangler kun vandtilladelsen for at kunne sætte møllen i drift, fortalte formanden for møllelauget Birgit Wøhlk. Møllelauget havde håbet at kunne indvie den

nyrestaurede mølle i dette forår. Men et så unikt naturområde med stor kulturhistorisk værdi er spundet ind i mange regler og love. Det er nødvendigt med mange tilladelser fra især Naturstyrelsen, Kulturstyrelsen og kommunen, og som alle ved, tager disse ting tid at få på plads. Så indtil videre er der kun vand til at vandhjulet kan køre uden kværnen sat til. Det forventes dog at tilladelsen kommer i løbet af sommeren, så oprensning af mølledammen kan begynde. Nu forlod vores guide

Poul Erik Bærentzen os, og herefter var det Frode Nielsen fra Baunhøj Mølle, der tog over og guidede os på turen videre frem.

På vejen mod Fannerup Mølle som var næste stop, kom vi forbi et møllested med det særprægede navn - **Pismølle** - hvor der kun var nogle stolperester tilbage i åen af denne vandmølle.

Mere realistisk blev det på **Fannerup Mølle**, hvor møller Carl Åge Busk modtog os i døren ind til denne store mølle. Et hyggeligt gensyn for

*Resterne af Overmøllens malekarm og gravhjul.
Foto: Jens Søndergård*

*Det nyrenoverede gangtøj i Ørnbjerg Mølle, kan ses helt tæt på.
Foto: Per Gliese*

*Møller Carl Åge Busk i fortælle-
hjørnet, ved besøget på hans mølle
i Fannerup.*

Foto: Per Gliese

mange af deltagerne, som kendte Carl Åge fra tiden, hvor han var aktiv i Dansk Møllerforenings bestyrelse. Vi fik en kort gennemgang af møllens historie fra 1600 tallet og frem

*Møller Jørgen Hansen (til venstre)
og møller Verner Nielsen, får sig en
møllersnak over en tår øl i Fannerup
Mølle.*

Foto: Per Gliese

*Fannerup Mølle i dag uden vandhjul og turbine, men vandet løber stadig
forbi møllen.*

Foto: Per Gliese

til i dag, hvorefter vi fik tilbudt en lille tår til ganen, mens vi gik på opdagelse i og udenfor møllen. Der er bevaret det meste af inventaret som er fra starten af 1950-erne. Vandhjul og turbine er desværre ikke at finde på møllen mere, og faktisk er det synd at der ikke kan skaffes midler til at bevare denne mølle intakt for fremtiden. Den repræsenterer den sidste epoke af det gamle mølteri, med den modernisering som var nødvendig for at følge med behovet i halvtredserne og tresserne, inden de store industrimøller helt overtog melproduktionen. Men heldigvis har ejeren Carl Åge Busk, passet så godt på møllen som det er muligt, som privat ejer.

Inden sidste stop på turen, ved **Baunhøj Mølle** i Grenå, kom vi forbi endnu et møllested - **Lillemølle** - hvor der engang var både vand- og vindmølle. I dag er der kun betonfundamentet af vandmøllen tilbage.

Johnny Edelgaard som er møller på Baunhøj Mølle, var efter besøget på Fannerup Mølle kørt i forvejen til Baunhøj Mølle sammen med en møllersvend mere, for at sejle møllen på. Så inden vi nåede Grenå, kunne vi se de drejende møllevinger i horisonten. Møllen opførtes i 1849 på Grenås bedste udsigtpunkt, 37 meter over havet. I dag er det en helt ny mølle på samme sted, opført efter branden i 2002, men den historie kender jo de fleste.

Vind- og vandmølle

åben for besøgende fra 1. juni til 31. august alle dage,
undtagen mandage. Entré: Voksne 50,- børn gratis.

- Rundvisning kl. 11.
- Besøg på andre tidspunkter kan aftales på telefon 62 61 91 08.
- Bed & Breakfast åben hele året.

GRUBBE MØLLE

Grubbemøllegyden 2 · 5600 Faaborg · Tlf: 62 61 91 08

www.grubbemølle.dk

Formand for møllelauget på Baunhøj Mølle - Birgit Skov Jensen, taler ved besøget.

Foto: Jens Søndergård

Gode råd om bildning gives videre til møller Johnny Edelgaard, fra møller Verner Nielsen og Stig Agerbo.

Foto: Per Gliese

Sækkehejs demonstreres af en af de femten møllersvende på Baunhøj Mølle.

Foto: Per Gliese

Vingerne er stoppet, så vi kunne få udsigten fra lugen i hatten.

Foto: Per Gliese

lere gav gode råd til Baunhøj Mølles svende som lyttede intens til de mange vise ord. En af de gode ting ved disse årsmøder, hvor de gamle møllere kan komme de nye møllepassere til gavn med deres erfaring. Vingerne blev standset så folk kunne besigtige hatten helt tæt på. Her var virkelig meget plads til at studere det store hathjul, hentet fra "Æventyrmøllen" på Langeland. Lugerne ved akselhovedet var også åbne, så udsigten herfra over Grenå by var et unikt syn, for de som turde bevæge sig så tæt på. Besøget på Baunhøj Mølle var en flot afslutning på en utrolig spændende og informativ dag i Djurslands spændende natur.

Vi startede med at få serveret kaffe og kage i lokalerne i undermøllen. Formanden for møllelauget, Birgit Jensen, samt Frode Nielsen, fortalte henholdsvis om møllens historie og drift under kaffen, inden vi fik lov at gå op i selve mølleriet på de næste etager. Mens vingerne suste forbi på omgangen gik turen op igennem alle lofter og kværnloftet og hatten var de store trækplastre. Den ene kværn var skilt ad med henblik på bildning, og er en af de ting møllelauget på møllen her, kæmper med. De gamle møl-

Baunhøj Mølle sejles af, mens vi tager plads i bussen for hjemturen.

Foto: Per Gliese

Festaftenen

Efter en times afslapning, var alle kommet i festtøjet og velkomstdrinken stod klar da vi mødtes i spisesalen. Lækker mad, vin, og gode møllesange, var sammen med takketalen fra formand Jens Søndergaard, Johnny Edelgaard og Frode Nielsen m.fl.

med til at give en god afslutning på dette årsmøde, der bar præg af rigtig god stemning hele vejen igennem. En lille møllequiz om mølleord, var også puttet ind under festaftenen og her var det Bodil Kjærgaard fra Bagenbjerg Mølle, der løb med før-

stepræmien for alle 10 rigtige svar. Årsmødet i 2013 blev besluttet afholdt i Thy - området i Nordvestjylland. Så sæt allerede nu kryds af i kalenderen til årsmøde næste år.

Forretten indtages under festaftenen.
Foto: Per Gliese

Bodil Kjærgaard modtager sin præmie for de ti rigtige svar i mølleordsquizen.
Foto: Per Gliese

Sdr. Broby Vandmølle er til salg

Bygningerne samt mølleri er fredet.

Ejendommen indeholder 5 lejligheder

1 stk ca 128 m²

1 stk ca 117 m²

1 stk ca 98 m²

2 stk a ca 75

ca 20 m² fællesrum

Carport og redekabsrum

Velfungerende mølleri med to kværne.

Have med frugttræer og återrasse

Til ejendommen hører ca. 2 tdl. med græs og eng ved åløb.

Prisforlangende 4.800.000,00 kr

(årlig lejeindtægt 305.000,00 kr)

Lejligheden (den gamle møllerbolig) 128 m² er ledig for køber.

Kontaktperson: Tømrer Torben Nielsen

62 63 20 64 eller 21 42 20 64

k.t@os.dk

Adresse: Sdr. Broby Vandmølle, Marsk Billesvej 2, 5672 Broby.

Kelddal Mølle i Vesthimmerland til salg

Kelddal Mølle er gennemgribende renoveret gennem de sidste 18 år. og fremstår i dag med gangbar stenkværn fra 1892.

Vi har en dejlig mølledam, hvor vandet kommer fra sideslugte til Halkær å, og der er altid vand nok.

En dejlig beboelse med gode lyse rum - en skøn skovhave og udsyn til Halkær å.

Der hører 21 ha. jord (Natura 2000) med til møllen.

En kulturhistorisk perle - med masser af muligheder.
Hvem kan tænke sig at tage over?

Henv.: til ejeren: Helge Tejlmand - tlf. 98966 6109 eller mail.: ka.tejl@mail.dk

Se omtale i: Dansk møllearkiv

Fra Møllelaugene

*Herlufille Mølles nye vinger var i fuld sving på mølledagen.
Foto: Per Gliese*

God vind og nymalet mel - på mølledagen.

Af: Per Gliese

Mølledagen søndag den 17. juni 2012, var vejrmæssigt en af de bedste i flere år, hvad vind angik. En god stærk vind fra sydvest, gav rigtig gang i vingerne på Herlufille Mølle og det var rigtig heldigt, da vi for første gang havde planer om at lave mel på møllens kværn. Kværnen har været under opstilling og justering i løbet af forsommeren, og nu skulle vi prøve om det virkede efter hensigten for første gang.

Vi startede med åben mølle fra klokken var ti og straks efter kom den gamle møller, Helge Larsen som nu er 92 år, op på kværnloftet. Sammen med møllelaugets formand Peter Castberg, blev den første sæk hvede hejst op på kværnloftet via vores nyrenoverede hejseværk, som fungerede perfekt. Kornet blev hældt i kværnen af Helge Larsen selv og glæden lyste ud af ansigtet på ham, da vingerne startede og lyden fra kværnen tonede frem i møllen efter en pause på 57 år. Helge Larsen gik nu ned på broloftet for at se hvordan det maledes korn tog sig ud i sækken hernede. Efter nogle små justeringer af stenen via letteværket, fik vi la-

*Den nu 92 årige møller Helge Larsen, kontrollerer det nykværnede hvedemel.
Foto: Per Gliese*

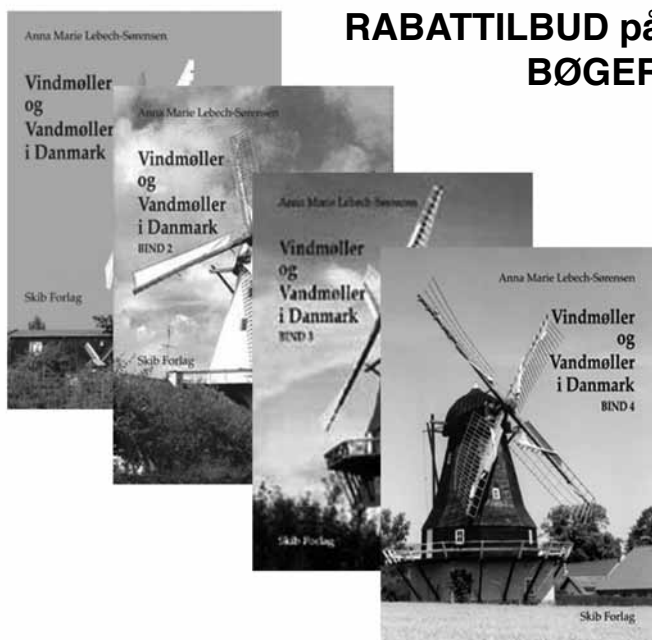
vet en tålelig kvalitet af groftmalet hvede, som de mange gæster fik lov at købe en lille pose af, som en slags souvenir fra møllen.

Vi fik malet 4 hele sække hvede som vi havde fået sponseret af Assendrup Hovedgård. Den gamle møller Helge Larsen var i sit gode fortællehjørne hele dagen, så de fleste af gæsterne blev meget klogere på tidligere tiders mølledrift på Her-

lufille Mølle fra 1930 - erne og frem til i dag.

Vi havde et sted mellem 250 - 300 besøgende over hele dagen. Vi talte i hvert fald over 100 parkerede biler på parkeringspladsen ved møllen fordelt på hele dagen.

Møllelauget havde et pænt lille overskud på omkring 3.000 kr. og fik samtidig tegnet to nye medlemmer.

Vindmøller og Vandmøller i Danmark
www.skibforlag.dk
eller ring 62 26 33 58

Møllenoter

*Møllekroppen på Sindal Mølle, får nu en tiltrængt renovering.
Foto: Foreningen Sindal Mølle*

Nordjyske ildsjæle kan omsider færdiggøre Sindal Mølle

I byen Sindal i Nordjylland har en ihærdig gruppe af ildsjæle i 14 år arbejdet på at renovere en gammel mølle. På egen hånd har de istandsat store dele af den bevaringsværdige mølle, men mangler som det sidste at få repareret murværket. Et arbejde der vil koste en million kroner, oven i den million de allerede har indsamlet og brugt på møllen. Realdania støtter nu renoveringen af murværket, så møllen kan gøres færdig.

De frivillige i Sindal, som i årevis har lagt arbejde i at renovere møllen i Sindal, får nu en hånd til at afslutte arbejdet. Foreningen Sindal Mølle kan med en million kroner i støtte fra Realdania få renoveret møllens murværk.

”Vi var nået til et punkt, hvor vores egne indsamlede midler og arbejdskraft ikke var nok. Derfor glæder vi os over, at Realdania har kunnet se værdien i arbejdet med møllen”, siger Per Østergaard, som er formand for foreningen Sindal Mølle.

Mølle med lang historie

Møllen blev oprindeligt opført i den nærliggende landsby Fjeldsted, men blev i 1872 flyttet til Sindal. Her malede den korn indtil 1947 og

er i dag den eneste murede mølle i Vendsyssel. ”Realdania vil gerne hjælpe de lokale ildsjæle med at få tilendebragt istandsættelsen af den bevaringsværdige mølle i Sindal. Det historiske kulturmiljø omkring byens station, det gamle elværk og den tidligere realskole bliver styrket betydeligt med en markant og velistandsat mølle”, siger projektleder Eske Møller, Realdania.

Realdanias støtte betyder samtidig, at en uheldig tilbygning lige op af møllen bliver nedrevet. Dermed vil møllens arkitektoniske kvaliteter stå tydeligere frem.

Kilde: www.realdania.dk/Presse/Nyheder/april 2012

Møllehistorisk Samling i Hadsund har fået enestående gave.

Pressemeddelelse:

For ca. 20 år siden fik Jens Arne Olsen i Ålestrup den idé, at han ville bygge en model af en vindmølle. Ikke bare en havemølle, der kunne stå og snurre i forhaven, men en rigtig mølle med alle tekniske indretninger. Jens Arne Olsen har ingen tilknytning til møllerfaget; han er smed og tidligere cykelhandler, men har i årevis været fascineret af møller – især vindmøller.

Det lykkedes ham at komme i kontakt med nu afdøde møllebygger John Jensen i Hønsinge, der skaffede ham kopi af tegningerne til Unnerup Mølle, der blev bygget i 1876 i nærheden af Helsingør. Gennem årene har Jens Arne gået lidt til og fra arbejdet med møllen, der er bygget i målestokforholdet 1:15. Møllen blev først helt færdig i 2011, og i november blev den udstillet i Galleri Ålestrup, hvor den blev meget beundret for sine mange fine detaljer. Den er så tro en kopi af sit forbillede, at selv møllebygger John Jensens søn, møllebygger Michael Jensen, der havde lejlighed til at se møllen for nylig, blev dybt imponeret. Selv håndspillet på ”svansen”, som man bruger til at dreje møllen op i vind med, er udført helt korrekt.

Møllen er en gallerihollænder med undermølle, broloft, kværnloft med to kværne, hejseloft og møllehat. Den er tækket med tusindvis af små bitte

træspån. Vingerne bevæges rundt ved hjælp af en motor, som Jens Arne har pillet ud af en gammel gramfon.

Når vingerne kører, så kører også de ”hjemmestøbte” møllesten, og der er et lille sækkehejs, der fungerer som på en rigtig stor mølle. Dele af tagdækningen er erstattet af glas, så man kan kigge ind i møllen, mens den kører, og se de små møllesten, der snurrer lystigt rundt – og selvfølgelig er der også lys i møllen.

I maj dette år, var Jens Arne med sin søster og svoger på besøg på Møllehistorisk Samling i Hadsund. Efter at have set udstillingen, snakkede de med museumsinspektør Lise Andersen og museumstekniker Tommy Mathiesen, og under snakken kom Jens Arne Olsen med det generøse tilbud, at møllemodellen måtte blive flyttet til museet. Det lod museumsfolkene sig ikke sige to gange! Få dage efter kørte de til Ålestrup og fik møllen skilt, så den kunne transporteres til Hadsund. Det var nødvendigt at skære lidt af det podie, som modellen står på, for at den kunne være under loftet, men ellers står møllen nu fint i udstillingen. På væggen ved siden af møllen er placeret en kontakt, så publikum kan sætte møllen i gang, og efter 1½ minut stopper den af sig selv.

Møllen vil være et godt pædagogisk hjælpemiddel, når museumsinspektøren har besøg af skolebørn, og på museet er man meget taknemmelige for nyhvervelsen.

Kilde: Lise Andersen

*Jens Arne Olsen foran sit mesterværk.
Foto: Lise Andersen*

Skamstrup Mølle maler igen

En ny åbningssæson står for døren, og Skamstrup Mølle var klar igen i pinsen. Et år med reparationer efter en stor skade er slut, og møllen er igen klar til at dreje efter vinden og male mel. For ca. 1 år siden gik en vital del i møllens krøjeværk i stykker. Krøjeværket sørger for at vingerne altid vender mod vinden. Vi blev derfor nødt til at sætte vingerne i kors og klodse dem op. Dette kedelige syn har Skamstrups borgere og andre forbigående ikke længere. For et par uger siden blev vores ihærdige aktive medlemmer færdige med sidste bid af en stor reparation, og vingerne står nu igen i det kendte kryds. Møllere, svende og guider står nu og venter spændt på at komme i gang med mølleriet igen, og vise for vores gæster, hvordan korn bliver til fint hvidt mel. Møllen har 140 års fødselsdag her i 2012, hvilket blev fejret på landsmølledagen d. 17. juni med gratis lagkage til alle gæster, rundvisning og festivitas.

Kilde: www.nordvestnyt.dk

Sig farvel til en af Danmarks største møller

En af landets allerstørste møller, Skovsgaards Mølle i Esholte tæt på Slagelse, er på vej i graven. Møllen er simpelthen ved at rådne op, og kun et par tyndslidte presenninger sikrer, at regnen ikke oversvømmer den. For selv om den er fredet, og derved har gjort sig fortjent til bevarelse, er det ikke lykkedes at skaffe penge til restaurering, siger en af møllens forkæmpere, Jørgen Hermansen, der er den sidste rest af et Møllelaug, der opgav kampen for et par år siden. I alt vurderer Jørgen Hermansen, at der skal mellem 8 - 10 millioner kroner til for at få den restaureret fra top til tå. Men Kulturstyrelsens samlede pengekasse på 34 millioner kroner til samtlige 9000 fredede bygninger i Danmark, rækker ikke langt. - Jeg ved ikke, hvor længe der går, før den må rives ned. Men det kan pludselig gå stærkt, siger Jørgen Hermansen.

I dag er det fortsat muligt at komme op og se første sal, mens anden og tredje sal er helt spærret af.

Kilde: www.dr.dk - den 10. maj 2012

Fra vore nabolande

Møllen "Windlust" inden branden.
Foto: Wikipedia.nl

Møllen "Windlust" i byen Burum i Holland er brændt

Påskesøndag den 8. april 2012, nedbrændte den historiske mølle "Windlust" i byen Burum i den hollandske provins Friesland. Møllen er bygget i 1787. Politiet har anholdt otte drenge i alderen fra tolv til femten år, som de mener har forårsaget møllens brand. Politiet har fundet nogle rester af gamle bibler og salmebøger som de unge drenge menes at have antændt ved møllen og som derved har sat møllen i brand. De unge drenge er dog løs-

Møllen "Windlust" i kæmpe flammehav.
Foto: Wikipedia.nl

Foto: Wikipedia.nl

ladt, mens de videre undersøgelser om brandstiftelsen fortsætter.

I byen Burum, og i den hollandske mølleverden i det hele taget, er der enighed om at få samlet midler sammen til at få genopbygget en ny mølle i byen. En indsamling er gået i gang, og der har været afholdt forskellige arrangementer på møller i Holland, hvor der er startet indsamling til møllens genopførelse. Indtil nu er der indsamlet over 6.000 euro.

Kilde: www.hartvannederland.nl

Stubmøllen i Liebenburg inden branden i maj 2012. Bemærk at møllen har de såkaldte "Hybridvinger".

Foto: "Møllens" arkiv

Stubmøllen i Liebenburg nedbrændt totalt

I de tidlige morgentimer den 19. maj 2012, nedbrændte stubmøllen i Liebenburg totalt. Møllen lå i Hartzen, ikke så lang fra den kendte by Goslar. Branden blev opdaget omkring klokken 03.20 om natten, og den menes påsat af tre unge mænd, som er set køre fra området.

De forkullede rester, det eneste der er tilbage af den engang så flotte mølle.

Foto: Goslarsche.de

Omkring 80 brandfolk kæmpede en forgæves kamp resten af natten mod ildens inferno.

Møllen menes opført omkring 1840 - 1860 og var i rigtig god stand. Møllen var fuldt funktionsdygtig med meget spændende inventar. Den var i brug helt op til 1970-erne og branden er et stort tab for den tyske møllebestand.

Møllens ruiner er efterfølgende nærmest blevet et pilgrimssted, og der er også tanker om grundlæggelse af en forening til at genopbygge møllen. Men en rekonstruktion af møllen vil koste omkring 1,5 millioner euro, og det er nok lidt urealistisk, mener nogle.

Kilde: goslarsche.de

Bogens forside der forestiller Haslevgårde vandmølle ved Øster Hurup.

Ny bog om møllerne omkring Mariager Fjord

Lørdag den 12. maj blev en ny bog om "Møllerne ved Mariager Fjord" præsenteret ved en reception på Fyrkat Møllegård.

Initiativet til at få skrevet om fjordlandets møller kom fra foreningen Lokalarkiver i Mariagerfjord Kommune, der tæller ikke mindre end 13 lokalarkiver. Arkiverne allierede sig

med museumsinspektør Lise Andersen, der er forfatter til bogen.

Først gik arkiverne på jagt i deres gemmer og fandt billeder og optegnelser om de møller, som man havde kendskab til i de enkelte arkivers områder. Også Nordjyllands Historiske Museum, Møllehistorisk Samling bidrog med materiale; og med afsæt heri gik Lise Andersen videre til landsarkivet i Viborg for bl.a. at nærlæse brandtaksationsprotokollerne fra de tre herreder (Hindsted, Onsild og Gjerlev herreder), som området har hørt under.

Da man startede projektet, havde man kendskab til i alt ca. 30 møller, der er eller har været i det ca. 800 km² store men relativt tyndt befolkede område rundt om Mariager Fjord. Under studierne af især brandtaksationerne dukkede imidlertid mange møller op, som ingen længere huskede. Det var ikke mindst vindmøller, der blev bygget efter møllernæringens frigivelse i 1862, men som blot stod få årtier for så nærmest sporløst at forsvinde igen. I bogen er således nævnt 32 vand- og 37 vindmøller samt en enkelt dampmølle.

Bogen er inddelt i to hovedafsnit. I det første fortælles om møllerne generelt. Der er stor forskel på de geografiske forhold fra inderfjord til yderfjord. Langs inderfjorden

finder man de korte men stejle erosionsdale, der er skabt ved at sten og grus under isen trak furer i landskabet, da isen trak sig væk. Bunden af disse dale ligger flere steder – f.eks. ved Hjertritsdal vandmølle – under grundvandlinjen, så der træder vand ud langs dalsiderne, hvilket giver eminente forhold for overfaldsmøller. Landskabet ved yderfjorden er derimod hævet havbund og ganske fladt, og hvor det overhovedet var muligt at bygge vandmøller, havde de underfaldshjul.

Det er imidlertid ikke kun geografin, der har været bestemmende for, hvilke mølletyper man har brugt i området. Også politiske forhold spillede ind. På grund af enevældens protektionisme og de usædvanligt mange og tætliggende vandmøller, der havde haft hævdevundne rettigheder siden middelalderen, var det indtil møllernæringens frigivelse i 1862 nærmest umuligt at få lov at bygge hollandske vindmøller. Efter 1862 skød de derimod op som paddehatte – først kom de ved yderfjorden, hvor det var nærmest umuligt at bygge vandmøller, og hvor mange tidligere havde haft meget langt til mølle.

Efter denne introduktion fortælles om de egnstypiske træk ved fjordlandets møller, herunder bl.a. vand-

Illustration fra bogen.

Med hestevogn til mølle på Svenstrup Mølle nær Mariager.

møllernes indvendige vandhjul og undertræk til kværnene.

Anden del af bogen gennemgår sogn for sogn de møller, som man nu har kendskab til. Der startes i Als sogn på fjordens nordside ude ved øst, og så bevæger men sig mod vest ind omkring Hobro og tilbage langs fjordens sydside.

Nu er vore dages kommunegrænser jo helt vilkårlige, og i ældre tid var der en del af bønderne i den nuværende kommune, der kørte til mølle i sogne, der i dag tilhører nabokommuner. Således kørte bønder i Hvornum sogn til Klejtrup Mølle, der ligger lige på sognegrænsen, og syd for fjorden kørte mange i det østlige område til møllerne i Kastbjerg og Udbynder sogne, der ved kommunalreformen i 2007 stemte sig til Randers kommune. Møllerne i disse to områder er medtaget, for at fuldstændiggøre billedet af, hvilke møller folk i området har frekventeret gennem tiden.

Bogen er blevet til med tilskud fra Kjems Fonden, Bente Klercke Fonden, Kulturelt Samråd i Mariagerfjord Kommune og Sparekassen Hobro. Nordjyllands Historiske Museum, Møllehistoriske Samling har påtaget sig det praktiske arbejde med billebehandling og layout, mens Silkeborg Bogtryk har trykt bogen.

Lise Andersen: "Møllerne omkring Mariager Fjord", udgivet af Lokalkiverne i Mariagerfjord Kommune, maj 2012. 160 sider; sort/hvide illustrationer; blød indbinding. ISBN: 978-87-92687-10-4. Pris: 125 kr.

Kan købes hos de lokale arkiver eller hos Nordjyllands Historiske Museum, Møllehistorisk Samling. E-mail: ila-kultur@aalborg.dk; Tlf. 9931 7460 eller 9931 7463.

*Indervingen er på plads og Jon modtager ydervingen.
Foto: Maibritt Gliese*

"Næstvedvejens Mølle" atter på vingerne

Af: Per Gliese

Efter en pause på tre år er modelmøllen på Næstvedvej i Ringsted, atter på vingerne. Indervingen knækkede under stormen i november 2009. Siden har der været meget lidt vingesus i haven på Næstvedvej i Ringsted. Grun-

Jeg giver vingerne et skub, men ingen vind.

Foto: Maibritt Gliese

det en stor velvilje fra møllebygger Jørn Nielsson i Løve samt hans medhjælper Leif Jensen, Herlufmagle, er der blevet genskabt en ny vinge af lærketræ på værkstedet i Løve.

Efter en del malearbejde af arm og hækværk, kom vingen så op ved venners hjælp onsdag den 13. juni. Efterfølgende fredag kørte møllevingerne for første gang, til glæde for undertegnede og familien, samt naboerne rund omkring, som længe har savnet synet af en "hel" mølle.

Efterlysning

Jeg var til en dejlig mølledag på Havnø Mølle. Møllen fejrede denne dag sin 170 års fødselsdag og snurrede lystigt i den stride blæst og malede flere tønder hvede. Lise Andersen havde meget travlt med at spæne op og ned ad den gamle trappe fra kælderen med de flotte små melposer. Salget gik strygende.

I en lille "pause" fortalte Lise Andersen de mange besøgende om møllens funktion og viste det på den flotte lille møllemodel som stod ved trappen.

Under den meget grundige gennemgang spurgte jeg om hun kendte til møller i Danmark hvor stjerne-hjulet er på hatteloftet? Det havde hun ikke set! Derfor tænkte jeg at jeg ville spørge redaktionen og Møllens læsere. Hvor mange gamle danske vindmøller har stjernehjulet placeret på hatteloftet??

Mange tak for et altid interessant og dejligt blad. Med venlig møllehilsen Søren Hejlesen, Kristrup Mølle, Randers

Lindelse Mølle 1828

Linoliemaling fra Phoenix Paint på Langeland

Phoenix Paint er en nystartet farve- og lakfabrik, som producerer linoliemaling til alle typer træværk.

Linoliemaling fra Phoenix Paint har en lang række gode egenskaber:

- Høj dækevne – giver fuld dækning i første strøg.
- Nem at påføre – kan trækkes langt og løber ikke.
- Gode tørringsegenskaber – tørrer i løbet af 1 døgn ved 20 °C.
- Fremstilles som standard program i 12 udvalgte farver, der omfatter de farver, som har været anvendt i gennem tiderne over hele landet til vore gamle huse, møller og gårde.
- Farverne er: Hvid – grå umbra – okker – rød okker – svensk rød – dodenkopf – brun umbra – almueblå – almuegrøn – sort – portgrøn – pariserblå.
- Desuden fremstilles transparente farver: teak – pine – mahogni.
- Linoliemalingerne er fri for opløsningsmidler og leveres klar til påføring.
- Til store arealer, hvor man ønsker at påføre ved sprøjtning, leveres i en sprøjte kvalitet.

Produktprogrammet omfatter:

- Træ- og murvask mod grønne belægninger
- Linoliegrunder
- Linoliemaling - indendørs
- Linoliemaling – udendørs (indeholder effektive fungicider)
- Jernmønjemaling
- Blymønjemaling
- Sokkelmaling sort
- Kalk i færdigblandede farver – klar til brug

Malingen leveres direkte fra fabrikken til dig som forbruger, altså ingen fordyrende mellemlid.

Bestilling kan ske til:

Phoenix Paint - Mjølbyvej 7 - 5900 Rudkøbing

Telefon: 6251 2828 - Mail: info@phoenix-paint.dk - www.phoenix-paint.dk

Hvis man selv vil hente malingen, så kan dette ske enten på fabrikken eller på

Lindelse Mølle - Møllebanken 1 - Lindelse - 5900 Rudkøbing

www.lindelse-molle.dk

Mølleordsprog

Den der kommer først til mølle, får først malet.
 Mens mølleren sover, løber vandet over.
 Møllerens kat, fanger de fedeste mus.
 Når møllen maler, får bonden brød.
 Når mølleren har vand, drikker han vin.
 Mølleren og hans æsel, tænker ikke altid ens.
 Magelig møller, gør mådelig mel.
 Møllerens børn er vant til larmen.
 Slå vejrmøller mens du kan.
 To hårde sten går sjældent godt sammen.
 Man skal aldrig slås med vejrmøller.
 Ikke alle har rent mel i posen.
 Hvad mølleren kommer i kværnen bliver malet.
 Når mølleren mangler brød, er der stor nød i landet.
 Det fejler ikke, sagde mølleren, da han toldede med dejtruget.
 Ord er som malet korn. De kan ikke returneres.
 Hver skal bære sin sæk til mølle.
 I stille vejr er alle møller ens.
 Man kan ikke både blæse og have mel i munden.
 Mølleren kan ikke male med det vand, der løber forbi hjulet.
 Det er sjældent at en møller sulter ihjel.
 Hvo ej kan få malet på een mølle, går til en anden.
 Den der omgås en møller, bliver melet.

Borbjerg Mølle Kro - mellem Hjerl Hede og Holstebro

- ★ Restaurant - Bar - Gårdhave
- ★ Selskabslokaler op til 200 personer
- ★ Konferencerum/mødelokaler (AV-udstyr)
- ★ Egen 9-hullers golfbane - Petanque
- ★ Have med udendørs servering
- ★ 23 dobbeltværelser - Gæstehus
- ★ Sauna - Billard - Bordtennis - Dart
- ★ Robåde - Kanoer - Vandcykler
- ★ Mulighed for fiskeri - Legeplads
- ★ **Mølle museum**
- ★ BOMA (afrikansk pælehus)
- ★ Vandrestier
- ★ Dyrefold med lamaer, heste, geder, æsler og gæs

Borbjerg Møllevej 3 · Borbjerg · 7500 Holstebro
 Tlf. 9746 1010 · Fax 9746 1646
 Internet: www.borbjergmill.dk · info@borbjergmill.dk

– også det rigtige sted til familie- og firma-
 fester, kurser, møder og weekend-ophold.

Fa. Karl D Petersen
håndværk gennem 180 år

Familie virksomhed gennem 180 år - vi hjælper med din restaurering

Fa. Karl D. Petersen Aps er en familievirksomhed som har eksisteret i mere end 180 år. Firmaet spænder over 6 generationer.

Fa Karl D. Petersen har i alle årene udført restaurering-sopgaver på bevaringsværdige bygninger og møller for private, amt, kommune og stat.

Referencer inden for de sidste 3 år: Dybbøl mølle i Sønderborg, restaurering af svikstilling, møllehat og vinger. Nybøl mølle, vinger og ny svikstilling. Slotsmøllen i Sønderborg, ny svikstilling og tandkrans. KDP forestår også den løbende vedligeholdelse af møllen. KDP har udviklet

et centralsmørrings system samt en beredskabsplan i forbindelse med brand.

Vi hjælper gerne med at udarbejde materiale til ansøgning af midler til en eventuel restaurering af din mølle.

Desuden vil vi gerne uforpligtende fremvise nogle udvalgte projekter hvor vi har udført noget af det håndværk som er vigtigt når der udføres restaureringsarbejde på gamle møller. Kontakt os og aftal et tidspunkt for en fremvisning.

Dansk Møllerforening · Kirsten Jervelund · Grubbemøllegdyen 2 · 5600 Faaborg

